

Učební osnovy
hry na klavír, varhany a harfu
pro rozšířené vyučování
na lidových školách umění

Hudební obor

Schváleno výnosem MŠ ČSR pod č. j. 12 988/82-35
ze dne 14. dubna 1982 jako učební osnovy pro rozšířené vyučování
na LŠU s účinností od 1. září 1982

STÁTNÍ PEDAGOGICKÉ NAKLADATELSTVÍ, n. p., PRAHA
1987

11534

Základní umělecká škola Břežnice
Náměstí 2, 262 72 Břežnice
IČ: 61904201, tel. 318 682 342

Učební osnovy rozšířeného vyučování na I. stupni LŠU

Učební osnovy pro rozšířené vyučování na I. stupni LŠU jsou určeny pro žáky, kteří jeví výrazné předpoklady pro budoucí profesionální studium. Zpravidla se rozhoduje o zařazení žáka do rozšířeného vyučování na konci 3.ročníku. Na návrh třídního učitele se však mohou žáci ucházet o rozšířené vyučování na konci kteréhokoliv dalšího ročníku I. stupně za předpokladu, že splňují předepsané požadavky. O návrhu na jejich zařazení rozhodne k tomuto účelu ustanovená zkušební komise na základě komisionální zkoušky v rozsahu látky předepsané pro závěrečnou zkoušku příslušného ročníku rozšířeného vyučování.

V 1. až 3. ročníku je náročnější studijní program určen pouze pro žáky, kteří v průběhu předškolní a rané školní výuky prokázali mimořádně rozvinutou hudebnost a intelekt, fyziologické a motorické předpoklady pro zvolený obor studia. Jde především o žáky, kteří se připravují ke studiu na Hudební a taneční škole.

Oddělení klávesových nástrojů a oddělení strunných nástrojů
Hra na klavír nebo varhany nebo harfu¹⁾ (hlavním předmětem je hra na některý z uvedených nástrojů)

Poř. čís.	Předmět	Ročník						
		1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
1.	Hra na klavír, čtyřruční hra elementární improvizace, hra z listu, nácvik komor. partů ²⁾	1,5 ³⁾	1,5 ³⁾	1,5 ³⁾	2,5 ³⁾	2,5 ³⁾	2,5 ³⁾	2,5 ³⁾
2.	Hra na varhany, hra na harfu	-	-	-	-	1,5	1,5	1,5
3.	Hra na klavír (jen pro žáky hry na varhany nebo hry na harfu)	-	-	-	-	1	1	1
4.	Doprovod nebo komorní hra nebo hra v souboru ²⁾ nebo úvod do skladeb. nauk ⁴⁾	-	-	-	-	-	1	1
5.	Hudební nauka	1,5	1,5	1	1	1	1	1
Celkový počet vyučovacích hodin týdně		3	3	3,5	3,5	3,5	4,5	4,5

1) Hře na varhany nebo harfu se mohou žáci věnovat počínaje 5. ročníkem studia.

2) Označené složky předmětu musejí být vyznačeny v individuálním

studijním plánu žáka.

- 3) Stanovený počet hodin se vyučuje v dělených vyučovacích hodinách 2krát týdně.
- 4) Výuka v předmětu Úvod do skladebných nauk mohou navštěvovat též žáci, kteří se učí hře na jiné nástroje, pokud se připravují k přijetí ke studiu na konzervatoř, obor skladba.

P o z n á m k a: Označení ročníků rozšířeného vyučování odpovídá označení ročníků I. stupně základního studia.

Hra na klavír

Cílem rozšířeného vyučování je dokonalá a všestanná příprava žáků k profesionálnímu studiu hry na klavír na konzervatoři, v případech zvláštního zřetele hodných po absolvování 3. ročníku k přijetí na Hudební a taneční školu. Splnění tohoto cíle předpokládá pravidelné, soustavné, soustředěné a intenzivní cvičení v daleko větším rozsahu než při výuce zaměřené na zájmovou činnost a všeobecnou hudební praxi; předpokládá však ve stejné míře pěstování pohotovosti, hudební představitivosti a dovedností potřebných k různým formám souhry pouze na kvalitativně vyšší úrovni.

Rozšířené vyučování je velmi náročné a vyžaduje promyšlenou práci učitele. Nekompromisní požadavek dokonalého ovládnutí všech technických složek předmětu musí jít ruku v ruce s probouzením tvůrčí fantazie a smyslu pro samostatný umělecký výraz žáka. Učitel musí velmi obezřetně a citlivě volit výběr studijní látky s ohledem na individuální vývoj žáka. Přitom dbá, aby žáka nadměrně fyzicky a zejména citově nepřetěžoval nepřiměřenými požadavky.

Náplň pianistického studia v rozšířeném vyučování představují studijní úkoly (Prostředky k dosažení stanovených cílů) stanovené v učebních osnovách hry na klavír, určených pro všeobecnou hudební praxi, doplněné o studijní úkoly uvedené v příloze v oddílech Technická průprava a Stupnice a akordy. Doporučený hudební materiál uvedený v oddílech Etudy a Přednesové skladby byl vybrán nezávisle na materiálu doporučeném pro příslušné ročníky v učebních osnovách zaměřených na všeobecnou hudební praxi. Vertikální uspořádání studijního materiálu do jednotlivých oddílů bylo zvoleno pro přehlednost, aby učitel mohl po naplnění požadavků pro příslušný ročník volit i ze studijního materiálu dalšího ročníku.

Rozsah a stupeň obtížnosti studijní látky stanovený pro jednotlivé ročníky a k postupovým zkouškám je minimálním požadavkem a jeho přesvědčivé zvládnutí je podmínkou pro postup (popř. zařazení) do dalšího ročníku rozšířeného vyučování. Nesplní-li žák stanovené požadavky na odpovídající úrovni, pokračuje ve studiu bez rozšířeného vyučování. Jedná-li se pouze o přechodnou stagnaci, může se v průběhu studia o něj znovu ucházet.

Technická příprava

Cílem vyučování hry na klavír je naučit žáka vyjádřit umělecký obraz hraných skladeb a k jeho realizování žáka vybavit všemi potřebnými technickými dovednostmi. Podmínkou ke zvládnutí všech technických problémů je dokonalé ovládnutí hracího aparátu (uvolnění, fixace, dýchání atd.) a soustavná sluchová sebekontrola. Proto učitel od prvopočátku vede žáka k uvědomělé a soustředěné hře. Všechny prvky klavírní techniky je třeba od prvopočátku procvičovat se zřetelem na úhozovou kulturu, dynamické odstínění, rozvíjení zběhlosti, vyrovnanost všech prstů a obou rukou.

1. ročník

Všechny technické prvky, uvedené v učebních osnovách pro 1.ročník, je nutno intenzívně a systematicky procvičovat na průpravných cvičeních. Navíc je třeba zařadit nácvik pedálu současného i synkopického.

2.ročník

Technické prvky, uvedené v učebních osnovách pro 2.ročník, je nutno intenzívně a systematicky procvičit s vyššími nároky napohyblivost prstů, úhozovou kvalitu a dynamické odstínění. Požadavky se rozšiřují o nácvik arpeggia a přípravu velkého rozkladu.

3. ročník

Při procvičování technických problémů uvedených v učebních osnovách pro 3.ročník je nutno dále stupňovat nároky na technickou dokonalost a úhozovou vytříbenost provedení. Navíc je nutno zařadit nácvik velkého rozkladu kvintakordu přes více oktáv každou rukou zvlášť.

4. ročník

Technické problémy, uvedené v učebních osnovách pro 4. ročník, jsou totožné i pro rozšířené vyučování. Při jejich nácviku je nutno tvořivě uplatňovat rytmické, dynamické a úhozové varianty a tím rozvíjet zběhlost prstů a rozmanitost úhozů jako výrazového prostředku. Zvláštní zřetel je nutno věnovat přípravě čtyřhlasého akordu tenuto, staccato, rozložené, arpeggio (nenásilné rozšiřování rozpětí ruky) a procvičování sext jako přípravě ke hře oktáv (podle individuálních možností žáka též procvičování oktáv).

5. ročník

Technické požadavky, uvedené v učebních osnovách pro 5. ročník, se rozšiřují o nácvik velkého rozkladu obrátů kvintakordu přes 4 oktávy každou rukou zvlášť rychlejším pohybem se zřetelem na čistotu a vyrovnanost hry.

6. ročník

Nároky na technické požadavky, uvedené v učebních osnovách pro 6. ročník, se zvyšují o nácvik velkého rozkladu kvintakordu s obraty oběma rukama dohromady přes 4 oktávy. Zvýšenou pozornost je nutno věnovat zdokonalování hry oktáv a akordů.

7. ročník

Všechny dosud získané technické dovednosti aplikovat při studiu stupnic, akordů, stud a přednesových skladeb s velkou náročností na jejich profesionálně dokonalé provedení.

Stupnice a akordy

Stupnice a rozklady akordů tvoří základ klavírní techniky zejména klasické. Při hře stupnic a malého a velkého rozkladu akordů je nutno od počátku rozvíjet zběhlost a vyrovnanost v přiměřeném tempu, každou rukou zvlášť a později oběma rukama dohromady. Postupně zvyšovat nároky na tempo při zachování čistoty, zvukové vyrovnanosti a barevnosti, rytmické přesnosti a úhozové kvality za stále sluchové sebekontroly žáka.

Při hře akordů pěstovat uvědomělé rozlišování úhozů a dynamiky zpočátku v celém souzvuku, později s odlišováním melodického tónu postupně ve všech hlasech. Pro zvukovou plnost je třeba pěstovat zapojení celého hracího aparátu a uvědomělé střídání fixace a uvolnění.

1. ročník

Stupnice dur i stejnojmenné moll od bílých kláves přes 2 oktávy v protipohybu oběma rukama dohromady, přes 4 oktávy každou rukou zvlášť. Procvičovat tak, aby byl žák schopen docílit plynulou a vyrovnanou hru v osminových hodnotách asi $J = 66 \text{ MM}$.
Tříhlasý kvintakord s obraty každou rukou zvlášť, tenuto, staccato, rozložené.

2. ročník

Stupnice dur i stejnojmenné moll od bílých kláves přes 4 oktávy zvlášť v šestnáctinových hodnotách (asi $J = 66 \text{ MM}$).
Některé z nich dohromady v pomalejším tempu rovným pohybem.
Stupnice od černých kláves dur (případně i moll) každou rukou zvlášť v osminových hodnotách. Za pomoci sluchové kontroly docílovat plynulosti a zvukové vyrovnanosti legátové hry.

Tříhlasý kvintakord s obraty v protipohybu i v rovném pohybu oběma rukama dohromady, tenuto, staccato, rozložené.

3. ročník

Stupnice dur i stejnojmenné moll od bílých kláves přes 4 oktávy oběma rukama dohromady v šestnáctinových hodnotách (asi $J = 80 \text{ MM}$). Stupnice od černých kláves procvičit každou rukou zvlášť v rychlejším tempu. neustále sluchem kontrolovat úhozovou kvalitu a zvukovou vyrovnanost a rytmickou přesnost. Chromatické stupnice každou rukou zvlášť přes více oktáv. Tříhlasý kvintakord s obraty v protipohybu i rovném pohybu oběma rukama dohromady, tenuto, staccato, arpeggio a malý rozklad. Velký rozklad kvintakordu každou rukou zvlášť přes více oktáv.

4. ročník

Stupnice dur a stejnojmenné moll od bílých kláves v kombinovaném pohybu. Stupnice od černých kláves dur i moll každou rukou zvlášť v rychlejším tempu, chromatická stupnice zvlášť

v rychlejším tempu.

Čtyřhlasy kvintakord s obraty (u malé ruky D⁷) každou rukou zvlášť, tenuto, staccato, rozložené.

Velký rozklad kvintakordu a obraty každou rukou zvlášť přes více oktáv v šestnáctinových hodnotách v rychlejším tempu (♩ = 80 MM).

5. ročník

Stupnice od bílých kláves dur i stejnojmenné moll v kombinovaném pohybu v rychlejším tempu, stupnice od černých kláves dur i moll oběma rukama dohromady. Chromatické stupnice oběma rukama dohromady v protipohybu¹⁾.

Čtyřhlasy kvintakord s obraty k probíraným stupnicím, oběma rukama dohromady, tenuto, staccato, malý rozklad, arpeggio.

Velký rozklad kvintakordu s obraty dohromady přes více oktáv.¹⁾

1) viz poznámka

6. ročník

Stupnice dur a stejnojmenné moll od bílých kláves a některé od černých kláves kombinovaným pohybem v rychlejším tempu. Chromatické stupnice v rovném pohybu oběma rukama dohromady.¹⁾

Čtyřhlasy kvintakord s obraty k probíraným stupnicím oběma rukama dohromady, tenuto, staccato, malý rozklad, arpeggio.

Velký rozklad kvintakordu s obraty oběma rukama dohromady kombinovaným pohybem.¹⁾

1) viz poznámka

7. ročník

Zdokonalovat technické provedení při hře stupnic a akordů včetně velkého rozkladu se zvláštním zřetelem k připravovanému výběru k talentové zkoušce na konzervatoř. Požadované tempo u stupnic i velkého rozkladu je asi ♩ = 120 MM při hře v šestnáctinových hodnotách.

Poznámka 1)

Při hře stupnic i velkého rozkladu postupně zvyšovat nároky na čistotu, zvukovou vyrovnanost a zběhlost se zřetelem k dosažení tempa požadovaného v 7. ročníku.

Etudy

Studium etud slouží k procvičení úkolů stanovených pro příslušný ročník. Výběh etud musí být systematický a promyšlený tak, aby se žák učil aplikovat získané technické a výrazové dovednosti na konkrétních hudebních skladbách. Proto je nutno vybírat etudy tak, aby žák procvičoval různé druhy techniky rovnoměrně jak pravou, tak levou rukou, střídát etudy kratší-koncentrovány na určitý technický problém - s etudami delšími, které připravují žáka ke zvládnutí skladeb většího rozsahu. Doporučené sbírky je možno nahradit jinými na stejné technické úrovni.

1. ročník

Album etud I (Kleinová, Fišerová, Müllerová)
Album etud II (Kleinová, Fišerová, Müllerová)
K. Černý: op. 599, 1. cvičení

V. Kurz: 78 elementárních etud

2. ročník

Album etud III (Kleinová, Fišerová, Müllerová)
K. Černý: op. 599 nebo op. 139
H. Lemoine: op. 37, Dětské etudy

3. ročník

Album etud IV a V (Kleinová, Fišerová, Müllerová)
K. Černý: op. 261, 125 pasážových cvičení

4. ročník

K. Černý: op. 261, 125 pasážových cvičení
K. Černý: op. 849, průprava zběhlosti
H. Bertini: op. 29 a 32, etudy
St. Heller: op. 125, 24 rytmických a melodických etud
K. Slavický: 12 malých etud
S. Majkapar: 20 pedálových etud

5. ročník

K. Černý: op. 299, Škola zběhlosti
H. Berens: op. 61, Nová škola zručnosti

St. Heller: 40 klavírních etud (op. 45, 46, 47)

S. Majkapar: 20 pedálových etud

M. Slavický: 12 malých etud

6. ročník

K. Černý: op. 299, Škola zběhlosti

J.B.Cramer-Bülow: 60 vybraných etud

A. Biehl: op. 140, Lehké oktávové etudy

7. ročník

J.B.Cramer-Bülow: 60 vybraných etud

A. Biehl: op. 140, Lehké oktávové etudy

Přednesové skladby

Při výběru přednesových skladeb je nutno od počátku volit skladby tak, aby se žák seznamoval se všemi záry, formami a styly. Výběr musí být promyšlený tak, aby se žák postupně naučil výstižně interpretovat skladby různého charakteru a nálady. Skladby musí být obsahově přiměřené věku žáka. Od 1. ročníku je třeba věnovat pozornost skladbám polyfonním a postupně zařazovat skladby většího rozsahu a uvědomělé studium větších forem (variacce, sonátová forma, rondo). Přednesovou literaturu volí učitel v návaznosti na technickou přípravu. Od počátku vyžaduje od žáka profesionálně dokonalé provedení přiměřených skladeb jak po stránce technické, výrazové, tak a později i stylové. V procesu vyučování dbá učitel na probouzení tvůrčí fantazie žáka s cílem vypěstovat jeho smysl pro samostatný umělecký výraz a osobitý přístup k interpretaci skladeb.

1. ročník

J.S.Bach: Knížka pro Annu Magdalénu / Menuety, Dudácká, Polozéna g/
Bachovi synové / W.F.Bach: Menuet, Bourrée - něm. vydání /

Staří mistři dětem - ed. LŠU

První knížka polyfonní hry / Vlková, Křížková /

J.K.Vaňhal: Sonatiny

Klasikové a jejich současníci / Sarauer, Křížková /

Drobné skladby 17. a 18. století - ed. LŠU

P.I. Čajkovskij: Album pro mládež op. 39

- R. Schumann: album pro mládež op. 69
B. Bartók: Album pro mládež
Dětem I., II.
M. Dlouhý: Písničky z lesa Řáholce
Ptám se, ptám se, pampeliško
Sonatina piccola
P. Eben: 100 lidových písní
O. Mácha: Hudební vlastivěda
J. Novák: Dětské hry
J. Pauer: Hrajeme si pro radost
Na šťastnou cestu
K. Slavický: Na bílých a černých
L. Sluka: Hry a sny
E. Suchoň: Maličká som
2. ročník
- J.S. Bach: Knížka pro Annu Magdalénu
Bachovi synové - něm. vydání /W.F. Bach: Allegro,
J.Ch.F. Bach: Allegretto/
G.F. Händel: 12 lehkých kusů - něm. vydání
G.F. Händel, D. Scarlatti, M. Clementi, D. Zipoli, J. Kirnberger - ed. LŠU
- První knížka polyfonní hry /Vlková, Křížková/
Staré tance pro klavír /Šetková/
Klasikové a jejich současníci /Sarauer, Křížková/
Drobné skladby 17. a 18. stol. / ed. LŠU/
Snadné skladby - " - /Sarauer, Křížková/
České sonatiny /Emingerová/
J.L. Dusík: Sonatiny op. 20
F.X. Dušek: 6 sonatin
P.I. Čajkovskij: Album pro mládež op. 39
R. Schumann: Album pro mládež op. 69
B. Bartók: Mikrokosmos
M. Dlouhý: Poetická preludia x/
D. Kabalevskij: op. 27 Album
D. Kardoš: Bagately
S.M. Majkapar: Album
5 skladeb ed. LŠU
S. Prokofjev: Hudba pro mládež
A. Sarauer: Poetické variace

3. ročník

- J.S. Bach: Malá preludia
F. Couperin: Ph. Em. Bach, G.F. Händel - ed. LŠU
Starší italská mistři /Böhmová, Grünfeldová/
Klavírní skladby starého Španělska a Portugalska /J.V. Sýkora/
F.X. Dušek: 6 sonatin
J.L. Dusík: Sonatiny
Klasikové a jejich současníci II. /Sarauer, Křížková/
České sonatiny /Emingerová/
Sonatiny a ronda I. /V. Kurz/
W.A. Mozart: Sonatiny
J. Haydn: Sonatiny a menuety
L. v. Beethoven: Sonatiny
Variace na švýcarské téma
Fr. Schubert: Valčky
Zd. Fibich: Tři skladbičky - ed. LŠU
B. Bartók: Mikrokosmos
Album pro mládež - maď. vydání
M. Dlouhý: Poetická preludia
M. Hlaváč: Poetické etudy
A. Chačaturjan: Album pro mládež
M. Iglo: Abeceda
D. Kabalevskij: op. 27
D. Kardoš: Bagately
B. Martinů: Jaro v zahradě
Loutky
V. Novák: Mládí op. 55
S. Prokofjev: Hudba pro mládež
K. Slavický: Klavír a mládí
E. Suchoň: Keď sa vlci zišli

4. ročník

- J.S. Bach: Malá preludia a fugety
Starší italská mistři
Klavírní skladby starého Španělska a Portugalska
České variace 18. stol. /Šetková/
J. Haydn: Sonáty
W.A. Mozart: Sonatiny
L. v. Beethoven: Sonatiny
Bagately

- E. Grieg: Lyrické skladby
F. Chopin: Contredanse
Preludia
F. Mendelssohn: Písňe beze slov
Fr. Schubert: Scherzo B dur
R. Schumann: Dětské scény
L. Bárta: Osm skladeb
B. Bartók: Sonatina
Mikrokosmos
Alba
J. Cikker: Čo mi deti rozprávaly
C. Debussy: Panenka, Malý černoušek
Dětský koutek
ed. LŠU
M. Dlouhý: Bagately
M. Hlaváč: Poetické etudy I., II.
B. Martinů: Loutky
Bajky
V. Novák: Mládí
S. Prokofjev: Pohádky staré babičky
K. Slavický: 12 malých etud
J. Vřešťál: Paleta

5. ročník

- J.S. Bach: Malá preludia a fugety
Staří italští mistři
D. Scarlatti: Sonáty
České variace /Šetková/
České sonáty /Emingerová/
Čeští klasikové /Sýkora/
J.V. Tomášek: Eklogy
J. Haydn: Sonáty
W.A. Mozart: Variace
L. v. Beethoven: Variace
P.I. Čajkovskij: Roční doby
A. Dvořák: Humoresky
Valčíky
F. Chopin: Preludia
Mazurky
Valčíky
F. Mendelssohn: Písňe beze slov

- R. Schumann: Dětské scény
A. Skrjabin: Preludia
F. Schubert: Impromptu
B. Smetana: Bagately a Impromptus
Polky
C. Debussy: Dětský koutek
P. Eben: Malé portréty
D. Kabalevskij: Sonatina
B. Martinů: Film en miniature
J. Pauer: Bagately
S. Prokofjev: Prchavé vidiny
K. Slavický: 12 malých etud
D. Šostakovič: Tři fantastické tance
J. Vřešťál: Paleta

G. Hobník

- J.S. Bach: Dvouhlasé invence
D. Scarlatti: Sonáty
J. Haydn: Sonáty
W.A. Mozart: Sonáty
Fantazie
Rondo
Variace
L. v. Beethoven: Sonáta f moll op. 47 č. 2
Ronda
Bagately
Variace
J. V. Tomášek: Rapsodie
J.H. Voříšek: Impromptu
F. Chopin: Mazurky
Nocturna
Preludia
Valčíky
F. Schubert: Impromptu
R. Schumann: Lístky do památníku
B. Smetana: Bagately
Polky
P. Eben: Malé portréty
A. Chačaturjan: Sonatina C dur
D. Kabalevskij: Preludia

L. Janáček: Po zarostlém chodníčku

B. Martinů: Etudy

Polky

V. Novák: Sonatiny

Serenády

Barkaroly

S. Prokofjev: Prchavé vidiny

Preludium C dur

E. Suchoň: Preletel sokol

J. Suk: Idylky

7. ročník

J.S. Bach: Dvouhlasé invence

Francouzské suity

Partity

D. Scarlatti: Sonáty

J. Haydn: Sonáty

W.A. Mozart: Sonáty

Fantazie

Variace

L. v. Beethoven: Sonáta op. 2, č.1, op. 10 č.1

Ronda

Variace

J.L. Dusík: Sonáty

J. Brahms: Valčíky

P.I. Čajkovskij: Roční doby

A. Dvořák : Humoreska

F. Chopin: Mazurky

Valčíky

Preludia

Nocturna

F. Liszt: Útěchy

V. Novák: Můj máj

R. Schumann: Listky do pamětníku

F. Schubert: Impromptu

B. Smetana: Polky

J. Suk: Idylky

A. Skrjabin: Preludia

C. Debussy: Arabesky

L. Janáček: Po zarostlém chodníčku

- B. Martinů: Polky
Etudy
D. Kabalevskij: Preludia
E. Suchon: Vojenské sonatina

Požadavky na rozsah studijní látky nastudované
v průběhu jednotlivých ročníků a k postupovým
zkouškám

1. ročník

V průběhu roku žák nastuduje minimálně

15 etud

15 přednesových skladeb různého charakteru (vč. národních písní
a čtyřručních skladeb)

Postupová zkouška:

1 stupnice dur a stejnojmenná moll v požadovaném tempu,
tříhlasy akord s obraty (tenuto, staccato, rozloženě) k hraným
stupnicím.

2 etudy odlišného zaměření

2 přednesové skladby, z toho 1 s polyfonními prvky

1 píseň s vlastním doprovodem

2. ročník

V průběhu roku žák nastuduje minimálně

15 etud

10 přednesových skladeb různého charakteru (z toho 4 skladby
s polyfonními prvky, 2 sonatiny nebo variaçe)

Kromě toho probere několik čtyřručních skladeb a doprovodů
k písním.

Postupová zkouška:

1 stupnice dur a stejnojmenná moll v požadovaném tempu, tříhlasy
kvintakord s obraty, tenuto, staccato rozloženě k hraným stupni-
cím.

2 etudy odlišného zaměření

2 přednesové skladby, z toho 1 s polyfonními prvky

1 píseň s vlastním doprovodem.

3. ročník

V průběhu roku žák nastuduje minimálně
10 etud, z toho nejméně 5 delších
4 polyfonní skladby
2 sonatiny nebo variace
4 přednesové skladby různého charakteru a stylu.
Hra z listu, doprovody k písním.

Postupová zkouška:

1 stupnice dur a stejnojmenná moll v požadovaném tempu,
tříhlasý kvintakord s obraty, tenuto, staccato rozložené k hra-
ným stupnicím.
2 etudy různé délky a technického zaměření.
1 polyfonní skladba
2 přednesové skladby, z toho 1 sonatina nebo variace.
Žáci, kteří se ucházejí o přijetí na Hudební a taneční školu,
vykonají závěrečnou zkoušku v termínu před talentovou zkouškou
v rozsahu jejích požadavků.

4. ročník

V průběhu roku žák nastuduje minimálně
15 etud, z toho nejméně 8 delších.
4 polyfonní skladby.
2 sonatiny, ronda nebo variace.
4 skladby různého charakteru a stylu.
Hra z listu, doprovody k písním, popř. improvizace.

Postupová zkouška:

1 stupnice dur a stejnojmenná moll od bílých kláves kombinovaným
pohybem.
Čtyřhlasý kvintakord s obraty zvlášť.
Velký rozklad kvintakordu s obraty zvlášť v požadovaném tempu.
2 etudy různé délky a různého zaměření.
1 polyfonní skladba.
2 přednesové skladby, z toho 1 sonatina, rondo nebo variace.
Žák prokáže pohotovost hry z listu (skladba na úrovni požadavků
2. ročníku).

5. ročník

V průběhu roku žák nastuduje minimálně

8-10 etud.

3 polyfonní skladby,

4 přednesové skladby různého charakteru a stylu, z toho alespoň 1 větší formy.

Hra z listu, čtyřruční hra, popř. doprovod.

2 stupnice dur a stejnojmenné moll kombinovaným pohybem v rychlejším tempu.

Čtyřhlasý kvintakord s obraty, malý a velký rozklad s obraty oběma rukama dohromady.

2 etudy různého technického zaměření.

1 polyfonní skladba.

2 přednesové skladby, z toho 1 větší formy.

Hra z listu - skladba na úrovni požadavků 3. ročníku.

6. ročník

V průběhu roku žák nastuduje minimálně

8-10 etud, z toho 2 oktávové.

2 polyfonné skladby.

1 závaznější věta v sonátové formě z klasického období.

4 další skladby z romantického a moderního období.

Hra z listu, komorní hra nebo doprovod.

Postupová zkouška:

Stupnice C - E a stejnojmenné moll kombinovaným pohybem v rychlejším tempu.

Čtyřhlasé kvintakordy a obraty oběma rukama dohromady.

Velký rozklad kvintakordu s obraty kombinovaným pohybem.

3 etudy J.B. Cramera a 1 etuda oktávová.

2 Invence J.S. Bacha.

1 rychlá věta z klasické sonáty nebo variace.

1 skladba romantického období.

1 skladba z 20. století.

Hra z listu - skladba na úrovni 4. ročníku.

7. ročník

V průběhu roku se žák soustředí na přípravu studijní látky k talentové zkoušce na konzervatoř (stupnice, akordy, etudy a přednesové skladby).

Závěrečnou komisijní zkoušku za 7. ročník vykoná v termínu před talentovou zkouškou na konzervatoř v rozsahu jejích požadavků. Studium ukončí veřejným absolventským vystoupením.

Hra na varhany

Charakteristika a pojetí předmětu

Ke studiu hry na varhany na I. stupni LŠU mohou být přijati nedaní zájemci, kteří s úspěchem absolvovali 4. ročník rozšířeného vyučování ve hře na klavír nebo splňují požadavky tohoto ročníku. Přijatí žáci pokračují v intenzivním studiu klavírní hry podle učebních osnov rozšířeného vyučování a tím, že při zachování požadavků na technickou vyspělost a kvalitu hudebního projevu je možno přiměřeně redukovat množství nastudovaných přednesových skladeb /nejvýše na polovinu/. Zvláštní pozornost je však třeba věnovat rozvíjení jejich hudební a nástrojové představivosti jako přípravě k improvizaci na varhanách. Zároveň si tito žáci postupně osvojují profesionální pracovní návyky a elementární dovednosti ve hře na varhany. Za tím účelem jim škola kromě vyučování zajistí možnost pravidelných cvičných hodin na varhanách. Během studia se žáci seznamují se základními technickými prostředky varhanní hry, rozdílem mezi klavírní a varhanní hrou a postupně získávají jistotu v nezávislosti rukou a nohou. Učí se ovládat základní výrazové prostředky varhanní hry /artikulace, frázování, agogika/, seznamují se zvukovými a barevnými možnostmi nástroje, jednoduchými změnami manuálů, základy rejstříkování a získávají smysl pro rozlišování varhanních skladeb různých forem a stylů. V rámci předmětu, doprovod si osvojují elementární správné návyky pro souhru s jinými nástroji popř. zpěvem. Podle podmínek školy je vhodné i zařazení těchto žáků do vyučování předmětu Úvod do skladebných nauk.

5. ročník /1. rok studia hry na varhany/

Výchovně vzdělávací cíl

Seznámit žáka se základními technickými prostředky hry na varhany a vytvářet správné elementární návyky při osvojování základů manuálové a pedálové techniky. Systematicky vést žáka k pohotovému čtení notového zápisu ze tří notových osnov současně.

Studijní úkoly

Seznámení s nástrojem /tvoření tónu, rejstříky/

Správné posazení u nástroje, zásady vhodného obutí

Manuálová technika: *x/*

Němá výměna prstů, přísné legato legato palcem /postupovat od jednohlasu ke 2-3 hlasu a akordům v jedné ruce/.

Čpakované tóny, rozlišení úhozů legato, portamento a staccato v porovnání s tímto úhozem při hře na klavír.

x/ Všechna manuálová cvičení hrát postupně na všech manuálech.

Pedálové technika:

Hra intervalů a durových stupnic přes 1 oktávu /v rozsahu kláves odpovídajícím fyziologickým dispozicím žáků/ špičkami a patami.

Hudební materiál

Aladár Zelánfy: Škola hry na varhany I. díl

II. výběr snažších / ed. Musica Budapest/

A. G. Ritter: Škola hry na varhany I. díl /Peters/

Enrico Bossi: Studi per organo /Carisch - Milano/

Popřípadě jiné dostupná varhanní škola /např. Zsirosz, Keller apod./

Výběr nejsnažších přednesových skladeb bez pedálu nebo s málo

pohyblivým pedálem např. G. Frescobaldi, D. Zipoli, J. Pachelbel, J. J. Froberger, J. K. Kuchař, J. Seger, J. I. Linek, B. Smetana, St. Moniarko, C. Franck.

Upravené sbírky:

Varhanní skladby starých českých mistrů /Supraphon - MAB/,

Organistae bohemici /Supraphon - Šlechta/

Oblíbené varhanní skladby /Supraphon/

malá polská muzyka organowa /Pau./

B. Smetana: 6 preludií

St. Moniarko: 2 preludia

C. Franck: 1' organist

V průběhu školního roku žák nastuduje minimálně 20 technických cvičení pro manuál, 20 pro pedál, 4-6 pro pedál s manuálem, 4-6 přednesových skladeb.

Postupová zkouška

2 durové stupnice v rozsahu 1 oktávy v pedále.

1 technické cvičení pro manuál s pedálem

2 přednesové skladby, z nichž alespoň 1 s použitím pedálu

Cvičení i skladby přednese žák z not.

6. ročník /2. rok studia hry na varhany/.

Výchovně vzdělávací cíl

Upevnění základů manuálové a pedálové techniky a jejich další rozvoj. Prohlubování jejich návyků směřujících k nezávislosti rukou a nohou. Úvod do polyfonní hry /2 a 3 hlas/. Seznámení se hrou nejjednodušších melodických ozdob v barokních skladbách. Rozlišování hlavních interpretačních zásad při hře skladeb různých forem a stylů. Rozvíjení nástrojové představitosti přípravou ke hře kadencí a hrou jednoduchých písní podle sluchové představy.

Studijní úkoly

Sojování akordů, zdokonalování hry dvouhlasu v jedné ruce.

Nácvik melodických ozdob:

Přiraz, opora, nátryl, mordent, obal a trylek.

Přebírání hlasů z jedné ruky do druhé.

Jednoduché změny manuálů.

Pedálová cvičení: Obtížnější cvičení pro sólový pedál.

Všechny durové a mollové stupnice v pedále přes 1 oktávu.

Lomený rozklad 4hlasého kvintakordu dur i moll a zmenšeného septakordu, pokud možno v rozsahu dvou oktáv.

Průpravná cvičení k probíraným skladbám.

Hra kadencí v úzké harmonii s pedálem: TST, TDT.

Hra melodií jednoduchých písní podle sluchové představy a vystižení jejich latentní harmonie basovými tóny TSD v pedále.

Hudební materiál

Dokončení zvolené školy /výběr obtížnějších cvičení/

Výběr přednesových skladeb náročnějších na artikulaci, frázování a změny manuálů bez pedálu a snazších přednesových skladeb s pohyblivým pedálem např.:

G. Frescobaldi, D. Zipoli, J. Pachelbel, J.J. Froberger, J.S.Bach,
J. Kř. Kuchař, J. Seger, J.I. Linek, J. Zach, J. Kř. Vaňhal, C. Franck.

Doporučené sbírky:

J.S. Bach: 8 malých preludií a fug /Orgewerke VIII-Peters/
" Orgelbüchlein /výběr snazších předeher/.
Varhanní fugy českého baroka a klasiky /Panton/
Varhanní skladby starých českých mistrů /Supraphon - MAB/
Organistae bohemici /Supraphon-Šlechta/
Oblíbené varhanní skladby /Supraphon/
Dawna polska muzyka organowa /PWM/
Alte Meister des Orgelspiels /Peters/
Alte Italienische Meister /Peters-výběr snazších/
Europäische Orgelmusik de 16.-18. Jahrhunderts /Peters/
F. Mendelssohn Bartholdy: 6 sonát /výběr volných vět/
M.Reger: Snazší chorálové předeher,
C. Franck: L'Orgenist
L. Janáček: Dvě skladby pro varhany /Adagio II/

V průběhu školního roku nastuduje žák minimálně
10 pedálových cvičení
8-10 cvičení pro manuál s pedálem
1-2 skladby J.S. Bache
1 skladbu barokní nebo klasickou
1 skladbu novější

Postupová zkouška

Stupnice Dur i moll
a rozložené akordy k hraným stupnicím
1 skladba barokní
1 skladba novější
Hra jednoduché kadence

7. ročník /3. rok studia hry na varhany/

Výchovně vzdělávací cíl

Zdokonalování všech získaných dovedností se zvláštním zřetelem
k polyfonní hře a aplikaci artikulačních a ornamentálních zásad.
Samostatná registrace jednodušších barokních skladeb. Rozvíjení

hudební a nástrojové představitivosti nrou malé kadence v různých tóninách a elementárního harmonického doprovodu k písni nebo melodii hraný podle sluchové představy.

Těžší práce v tomto ročníku je v intenzivní přípravě k talentové zkoušce na konzervatoř.

Studijní úkoly

Složitější změny manuálů.

Nácvik melodických ozdob v souvislosti se studováním skladání.

Stupnice durové v pedále přes 2 oktávy.

Stupnice durové i mollové v rovném pohybu s manuálem oběma rukama přes 1 oktávu.

Hra malé kadence BbDf ve všech třech polohách.

Hra jednoduchých písní nebo melodií podle sluchové představy a vystižení jejich latentní harmonie základními akordy.

Hudební materiál:

J.S. Bach: 8 malých preludií a fug /Orgelwerke VIII, Peters/

" Orgelbüchlein /výběr složitějších/

" Orgelwerke IX /Peters/

Fantazie a fuga, Pedálové cvičení, Chorálová předehra

Varhanní fugy českého baroka a klasiky /Panton/

Varhanní skladby starých českých mistrů /Supraphon MAB/

Organistae bohemici /Supraphon-Šlechta/

Oblíbené varhanní skladby /Supraphon/

Dawna polska muzyka organowa /PMM/

Alte Meister des Orgelspiels /Peters/

Alte italiensche Meister /Peters/

Europäische Orgelmusik des 16.-18. Jahrhunderts /Peters/

Výběr ze suit francouzských a anglických barokních skladatelů.

L. Beethoven: Gotická suita /výběr/

F. Mendelssohn-Bertholdy: 6 sonát /výběr/

R. Schumann: 6 fug na BACH /výběr/

F. Liszt: Varhanní skladby /EMB - výběr snazších/

M. Reger: Snazší chorálové předehry

L. Janáček: Dvě skladby pro varhany

Česká varhanní tvorba 1. seš. /Reinberger - výběr snazších/

Závěrečná zkouška

1 stupnice dur a moll v rovném pohybu s oběma rukama dohromady.

3 skladby z různých stylových období, z toho 1 od J.B. Bache.

Závěrečnou zkoušku ze hry na varhany, i klavír vykoná žák v termínu před talentovou zkouškou na konzervatoř a v rozsahu jejich požadavků. Studium ukončí veřejným absolventským vystoupením.

Učební osnovy hry na harfu

Charakteristika a pojetí předmětu

Stále vzrůstající nároky na úroveň harfistů vyžadují, aby jejich odborná příprava začínala dříve nežli tomu bylo v minulosti. Nadaným zájemcům o profesionální studium je třeba proto dát možnost zvládnout pod odborným vedením technické a tónové základy hry na harfu a prokázat předpoklady pro budoucí profesionální studium zvoleného nástroje. Je samozřejmé, že k přípravě pro toto studium jsou přijímáni jen vybraní jedinci, kteří prokázali výrazné hudební, intelektuální a motorické dispozice a pílí při studiu hry na jiný nástroj - zpravidla klavír. Neméně důležité je přihlídnutí k jejich fyziologickým dispozicím, tj. tvárným rukám, prstům schopným tvoření znělého harfového tónu a zdravému růstu, protože hra na harfu je fyzicky velmi náročná.

Metody a formy práce.

Studium hry na harfu na I. stupni LŠU předpokládá předběžnou průpravu ve hře na klavír (zcela výjimečně na jiný hudební nástroj) a na ni nevazující výuka hry na harfu je zaměřená na systematickou přípravu k dalšímu profesionálnímu studiu na konzervatoři, v případě zcela mimořádného nadání žáka po absolvování 5.-6. ročníku LŠU ke studiu na Hudební a taneční škole. Tato příprava se musí projevit v intenzivní práci žáka od prvních začátků studia hry na harfu. Je třeba, aby si ruce a prsty posvolna, ale soustavně zvykaly na velkou zátěž. Zpočátku je nutno při hře vycházet z několikaminutových časových úseků a bedlivě sledovat, aby nedošlo k přehraní jednotlivých prstů nebo vzniku krvavých puchýřů. Tím se předejde zbytečným dalším komplikacím. Prsty si při systematické práci brzy zvyknou kůže na prstech zpevni a čas věnovaný hře při vyučování i cvičení je možno postupně prodlužovat. Učitel musí velmi důsledně a pečlivě dbát na kvalitu tvoření tónu a správné postavení rukou s přihlídnutím k dispozicím žáka a předcházet při počátečním vyučování špatným návykům, které se později velmi

špatně odstraňují. Stejnou pozornost je třeba od počátku věnovat cvičení sluchu, neboť harfisté bez intonační jistoty se nemohou vypořádat s nutností samostatného ladění nástroje.

Technická příprava

Při vyučování hře na harfu sleduje učitel v technické přípravě obdobné cíle jako při vyučování hře na klavír (viz str. 3). Základním požadavkem je správné tvoření tónu. Za tím účelem volí učitel s ohledem na individuální dispozice a potřeby žáka přípravná cvičení k následujícím studijním úkolům:

- zakládání prstů
- cvičení s upoutanými prsty
- cvičení stejné barvy a stejné síly tónů
- střídání různých skupinek prstů
- střídání rukou
- cvičení ovládnutí pedálů
- ladění a základní údržba nástroje
- příprava trilků
- staccato
- *distigliando*
- *etouffé*
- *glissando*

Pro pokročilejší žáky jsou vhodná cvičení ze sbírky A. Tombo: *Technik des Harfenspiels*, I. díl (Breitkopf a Härtel)

Stupnice a akordy

Stupnice a akordy patří k základním složkám techniky hry na harfu. Jejich zvládnutí je náročným studijním úkolem, a proto je třeba jim věnovat od počátku velkou pozornost, dbát na zvukovou vyrovnanost, plný, zvučný a zdravý tón ze stálé sluchové sebekontroly žáka. Špatné návyky brání vývinu dobré techniky, a proto se nesmí podceňovat ani nejmenší nedostatky a přecházet je. Vzhledem k tomu, že prstoklad je ve všech tóninách stejný a mění se jen výška polohy, je možno cvičit od začátku všechny durové tóniny nejprve ve střední, nejpřístupnější poloze v rozsahu jedné až dvou oktáv.

Stupnice se procvičují nejprve zvlášť levou a pravou rukou, později v oktávách, sextách a decimách. Hru v terciích je třeba zařadit později vzhledem k obtížnému zakládání. Po důkladném procvičení hry ve vyrovnané síle v rovném pohybu s postupným rozšiřováním rozsahu na 4 oktávy, následuje hra stupnic v kombinovaném pohybu.

Hru akordů je možno zařadit až po zvládnutí intervalů ve všech možných prstokladech přidáním třetího prstu ku dvěma předcházejícím. Nejprve je třeba procvičit trojzvuky 1. 2. 3. prstem arpeggio a rozloženě. 4. prst se používá nejprve v septakordech, které jsou vzhledem k rozpětí jedno-
dušší nežli tonické čtverozvuky.

Školy a etudy

Cvičení ze škol a etudy slouží k propracování jednotlivých prvků techniky. Postup při jejich zařazování určí učitel s ohledem na individuální technické a tónové dispozice žáka. Pro výběr základních cvičení jsou vhodné školy pro harfu starších autorů:

- H. Trneček
- H. Renié
- X. A. Erdaly
- A. Zabel a další.

U těchto cvičení není třeba setrvávat dlouho a je možno přistoupit brzy ke vhodným snadným etudám např.:

- H. Trneček: Cvičení
- J. Snoer: První etudy
- A. Kastner: První etudy
- E. Schuëcker, op. 8: Etudy I. díl
- E. Schuëcker, op. 18: " "
- F. J. Nadermann: První etudy
- A. Holý: První etudy

Nedostatek původního notového materiálu pro harfu lze vhodně nahradit též výběrem klavírních etud, které odpovídají harfové technice např. ze sbírek:

Album etud III.-V. (Kleinová-Fišerová-Müllerová)

K. Černý, op.261: 125 pasážových cvičení

H. Lemoine op. 37: Dětské etudy

H. Bertini, op. 29 a 32: Etudy

St. Heller, op. 125: 24 rytmických a melodických etud

Přednesové skladby

Při výběru přednesových skladeb je od počátku nutno volit skladby vkusné a hudebně hodnotné. Protože většina původních snadných skladeb pro harfu je umělecky bezcenná a má salonní charakter, je vhodnější vybírat přednesové skladby ze sbírek klavírních skladeb starších autorů, kde nejsou vzhledem k pedalizaci složité modulace např.:

J.S.Bach: Knížka pro Annu Magdalenu

Drobné skladby 17. a 18. stol.

Sonatiny a ronda I (Clementi-Dusík-Kuhlan)

P.I.Čajkovskij, op. 39 Album pro mládež (výběr)

F. Chopin: Mazurka

J. Brahms: Ukolébavka

Dále jsou vhodné:

X.A.Erdely: Alba skladeb pro harfu (MUZGIZ)

F.J. Nadermann: Sonatiny pro harfu

J.L.Dusík: Sonatiny pro harfu

Požadavky na rozsah studijní látky nastudované v průběhu jednotlivých ročníků a k postupovým zkouškám

5. ročník

(1 rok studia hry na harfu)

Zvládnutí tvorby tónu, trojzvuky, čtverozvuky a arpeggia v rozsahu 2 oktáv,

20-30 cvičení a etud různého technického zaměření

8-10 krátkých přednesových skladeb různého charakteru

Postupová zkouška: 3 etudy a 2 přednesové skladby odlišného charakteru z paměti

6. ročník

(2. rok studia hry na harfu)

Durové stupnice a akordy v rozsahu 2-4 oktáv,
velká arpeggia v pomalých tempech

20-30 etud

6-8 přednesových skladeb

Postupová zkouška: durové stupnice a akordy v rozsahu 2 oktáv
3 etudy a 2 přednesové skladby odlišného
charakteru (z paměti)

7. ročník

Všechny durové a mollové stupnice a akordy v rozsahu 4 oktáv
v rovném a kombinovaném pohybu. Příprava trilků, staccata,
tistiglianda, stouffé, glissanda.

4-5 etud, 6-8 přednesových skladeb většího rozsahu, z toho
1 sonatina.

Hlavní pozornost je třeba věnovat intenzivní přípravě studijní
látky určené k talentové zkoušce. Závěrečnou komisionální
zkoušku za 7. ročník vykoná žák v termínu před talentovou
zkouškou na konzervatoř v rozsahu jejích požadavků.

Studium ukončí veřejným absolventským vystoupením.

Požadavky k přijímací talentové zkoušce

a) na Hudební a taneční školu

Všechny durové stupnice a akordy v rozsahu dvou oktáv.
3 etudy nebo variace odlišného charakteru ze sbírky
E. Schužcker op. 18 nebo 8 Etudy I. díl.
3 libovolné přednesové skladby různého charakteru.
Celý repertoár je vyžadován z paměti.

b) na konzervatoř

Všechny durové a mollové stupnice a akordy v rozsahu 4 oktáv.
Velký rozklad septakordu a tónického 5 akordu
3 etudy různého charakteru za sbírky
E. Schužcker op. 18 nebo 8. Etudy I. díl.
1 sonatina
1 lyrická skladba
1 soudobá skladba rytmického charakteru.

Celý repertoár je vyžadován z paměti
Žák prokáže pohotovost ve hře z listu.

Ministerstvo školství České socialistické republiky

Učební osnovy
hry na klavír, varhany a harfu
pro rozšířené vyučování na LŠU

Hudební obor

Vypracoval Výzkumný ústav pedagogický
Vydalo Státní pedagogické nakladatelství, n. p., Praha

VA 1,80

Tematická skupina 35

2. vydání 1987

Cena výtisku Kčs 2,—

502/22,816

Tiskem účelové tiskárny SPN

11 534

Kčs 2,—